

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Борохвіна Т.Г.

аспірант,

*Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Модернізація освіти в Україні, що спрямована на демократизацію та гуманізацію, зумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій, зокрема, для людей з особливими потребами. Інклюзія є однією з основних тенденцій розвитку зазначеного типу освіти в Україні [1, с. 4].

Поняття «інклюзивної освіти» для широкої громадськості є ще малознайомими, проте інклюзія існувала в українському суспільстві завжди. Більш інтенсивно і чітко цей процес проявив себе наприкінці 1990-х років. Саме в цей період спостерігається збільшення кількості дітей з особливими потребами в загальноосвітніх школах. Посилення цих тенденцій відбулося під впливом економічних факторів, і змін, що позначилися в українському суспільстві: спрямування до демократизації та розповсюдження ідей і принципів рівності на всі сфери суспільного життя. Важливим стимулом для розвитку освіти дітей з особливими потребами стало безпосереднє поширення інформації, ідей, досвіду та практики інклюзії, що мали місце в західних та пострадянських країнах, як серед професійної спільноти, так і серед громадськості. Певний вплив має і загальне погіршення стану здоров'я українських дітей.

Широке тлумачення терміну «інклюзія» недостатньо представлене в науковій літературі, і серед наявних у цьому контексті праць в основному йдеться про роботи західних дослідників. Проблемою інклюзивного навчання займалися такі вчені як Ю. Богінська, Л. Будяк, Л. Вавіна, А. Капська, Н. Мироніченко, Ю. Найда, Н. Софій, Д. Деспелер, М. Кинг-Сирс, Т. Лорман, Т. Міттлер, К. Стаффорд, Д. Харві та ін.

Аналіз сучасних уявлень щодо сутності дефініцій, дотичних до інклюзивної освіти, введення в обіг великої кількості іншомовних понять та категорій, які різнобічно інтерпретуються та обговорюються у науковому середовищі, розбалансовує понятійний апарат зазначеної проблеми, адже більшість понять хоч і є схожими, але не є тотожними. В зв'язку з цим виникають труднощі розуміння змісту цих трактувань, а також їх активного вживання [3, с. 12].

Традиційно поняття інклюзивної освіти обмежувалось визначеннями, які стосувалися в основному реалізації права на надання освіти та соціальну інтеграцію тих, хто навчається з особливостями психофізичного розвитку. Але на даному етапі ця концепція розширилась і розглядає ідею про те, що всі без виключення діти повинні мати рівні права, умови та можливості в сфері освіти, незалежно від їх культурного, економічного та соціального стану, а також різниці в їхніх здібностях та можливостях.

Інклюзивна освіта, за О. Сунцовою, надає можливість кожній дитині, незважаючи на наявні фізичні, інтелектуальні, соціальні, емоційні, мовні та інші особливості, бути включеною до загального (єдиного, цілісного) процесу навчання та виховання (розвитку і соціалізації), що потім дозволяє дорослій людині стати рівноправним членом суспільства, знижує ризики її сегрегації та ізоляції [8]. Таким чином, можемо стверджувати, що концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства.

Цілком логічним видаються узагальнення А. Колупаєвої про те, що інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку [7].

В основних Законах України про освіту зустрічаються такі терміни: «діти, які потребують корекції фізичного та / або розумового розвитку»; «особи, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися у масових навчальних закладах»; «молодь з інвалідністю»; «діти з тяжкими порушеннями розвитку»; «діти з обмеженими можливостями здоров'я» тощо. Зустрічаються також терміни: особи з особливими потребами; діти з різними фізичними та психологічними обмеженнями; діти з обмеженою дієздатністю, особи з обмеженими функціональними можливостями тощо. Більшість зазначених термінів співвідносяться з медичною складовою. Впливові міжнародні організації (зокрема,

ООН) зміщують акцент з вад та відхилень розвитку на особистість. Поширеними є такі терміни як: «діти з особливими освітніми потребами»; «діти з особливостями психофізичного розвитку». Саме ця термінологія сьогодні є найбільш уживаною в світі.

Сучасні міжнародні тенденції в галузі міжнародних правових норм, соціальної політики, освіти засвідчують найбільш прийнятне використання терміна «особа з обмеженими можливостями», оскільки основна увага концентрується на «особі», а «обмежені можливості» – другорядна характеристика [4].

У міжнародних правових документах, державних законодавчо-нормативних актах соціального спрямування у багатьох країнах загальноживаний термін «діти з особливими потребами». Це широке поняття охоплює як обдарованих дітей так і дітей із порушеннями психофізичного розвитку, з обмеженими можливостями здоров'я, інвалідів, дітей із різних соціально вразливих груп (безпритульних, сиріт) тощо. Це термінологічне означення передбачає зміщення наголосів з недоліків і порушень у дітей, відхилень від норми до фіксації їхніх особливих потреб.

Однак в Україні це поняття звужене й зараз найчастіше обговорюють шляхи впровадження інклюзії лише для дітей з особливостями або порушеннями психофізичного розвитку.

Зазначимо, що ЮНЕСКО дає найбільш універсальне визначення поняттю «інклюзивна освіта». Згідно з їх трактуванням «інклюзивна освіта» – це цілісний феномен, завдяки якому всі діти без виключення мають рівний доступ до якісної освіти, що базується на гуманізмі, розвитку інтелекту та творчих здібностей, балансі інтелектуальних, етнічних та фізіологічних компонентів особистості [4].

В основу інклюзивної освіти покладена позиція, згідно з якою не учні створені для навчальних закладів, а саме ЗНЗ утворені для дітей, тобто вони враховують потреби учнів, а не останні повинні підходити під ті чи інші критерії, які встановили освітні заклади. Особливість інклюзивної освіти полягає в її динамічності, тому що спостерігається постійна адаптація умов навчання до індивідуальних особливостей кожного учня. Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця викладачів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами викладачів [2].

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інклюзія передбачає особистісно зорієнтовані методи навчання, в основі яких – індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням усіх її

індивідуальних особливостей – здібностей, особливостей розвитку, типів темпераменту, статі, сімейної культури тощо.

Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі є реальністю нашого часу. Усвідомлення переваг і ризиків – головна умова успіху в цій непростій справі, яка потребує відмови від деяких стереотипів та оволодіння новими формами роботи. І це стосується всіх учасників педагогічного процесу [2].

Окреслення загальної ситуації, що склалася в системі освіти за роки незалежності України поширення елементів, принципів та ідей інклюзії; виявлення рівня поінформованості, сприйняття та ставлення до освіти дітей з особливими потребами професійних груп, громадських організацій та суспільства в цілому; оцінка досвіду впровадження – задоволеності та ефекту, які вже відчули від інклюзії учасники освітнього процесу, й виявлення реальних бар'єрів та проблем, з якими вони стикнулися; з'ясування очікувань і оцінка подальших перспектив розвитку, а також розробка рекомендацій по удосконаленню існуючої практики стали основними завданнями дослідження, яке представляє загальну і комплексну оцінку стану впровадження інклюзії в Україні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасна система освіти має бути модифікована для включення в загальноосвітній простір дітей з особливими потребами. Проблема вивчення питань інклюзивної освіти потребує подальшого дослідження, що стосується розкриття способів визначення коефіцієнта інклюзії, технологій інклюзивного навчання.

Список використаних джерел:

1. Ашиток Н. Проблеми інклюзивної освіти в Україні / Н. Ашиток // Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка». – 2015. – Випуск 1/33. – С. 4-11.
2. Белякова Л. В. Інклюзія чи «вимушена інтеграція»? [Електронний ресурс] / Л. В. Белякова – Режим доступу: http://imso.zippo.net.ua/wpcontent/uploads/2017/12/11_belyakova.pdf.
3. Калініченко І. О. Понятійна термінологія інклюзивної освіти в Україні / І.О. Калініченко // Постметодика. – 2011. – № 1. – С. 12-17.
4. Кривоносова О. В. Інклюзивна освіта в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Кривоносова. – Режим доступу: www.education-inclusive.com/shhotakeinklyuziya.
5. Малишевська І. А. Актуальні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні / І. А. Малишевська // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини / [ред.кол.: Безлюдний О. І. (гол.ред) та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2016. – Випуск 13. – С. 205-211.

6. Мартинчук О. В. Становлення і розвиток інклюзивної педагогіки як галузі педагогічного знання / О. В. Мартинчук // Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 7, у 2 т. / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. – Т. 1 (7). – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2016. – С. 260-280.

7. Основи інклюзивної освіти: [навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. А. Колупаєвої]. – К.: «А.С.К.», 2012. – 308 с.

8. Сунцова А. С. Теории и технологии инклюзивного образования: [учеб. пособ.] / А. С. Сунцова. – Ижевск: Изд-во «Удмуртский университет», 2013. – 110 с.

Висікайло Т. В.

*кандидат педагогічних наук,
викладач спеціалізованих дисциплін,
ОКЗ «Харківське художнє училище»*

**ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ
ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
У ПРОЦЕСІ ПЛЕНЕРНОЇ ПРАКТИКИ**

Проблематику професійної спрямованості розглядала низка вчених, серед яких К. Белова, Н. Волкова, Г. Кашканова, Л. Шевченко, Д. Щербакова та інші. Слід зазначити той факт, що єдиної думки щодо визначення цього поняття не існує, що свідчить про його складність. Окрім того, зазначимо, що у науковій літературі вирізняють такі поняття, як «професійна спрямованість», «професійна спрямованість особистості», «професійна спрямованість навчання», «професійна спрямованість навчання фундаментальних дисциплін».

Г. Кашканова визначає професійну спрямованість навчання як цілеспрямовану взаємодію викладача та студентів, у процесі якої засвоюються знання, уміння, навички певної професії [2, с. 17]. Л. Шевченко вважає, що професійна спрямованість – це складне, багатогранне утворення, яке є результатом формування системи